

«Братової душі прикажчик»

*До 265-річчя від дня народження
Іллі Андрійовича Безбородька – державного діяча,
засновника Ніжинської Гімназії Вищих Наук*

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Бібліотека імені академіка М. О. Лавровського
Відділ обслуговування і зберігання фондів

«Братової душі прикажчик»

До 265-річчя від дня народження
Іллі Андрійовича Безбородька,
державного діяча, засновника Ніжинської гімназії вищих наук

Укладачі:

Г.С. ОСПОВА,
Л.П. КОСОВСЬКИХ

НІЖИН – 2021

УДК 378.4(477.51)09(092)

Б 87

Упорядники:

Г.С. Осіпова – завідувачка відділу обслуговування
і зберігання фондів бібліотеки

Л.П.Косовських – завідувачка сектору абонементів бібліотеки

Відповідальний за випуск:

О.С. Морозов – директор бібліотеки та Музею рідкісної книги
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Б 87 «Братової душі прикажчик» : до 265-річчя від дня народження Іллі Андрійовича Безбородька, державного діяча, засновника Ніжинської гімназії вищих наук / Упор.: Г.С. Осіпова, Л.П. Косовських. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2021. – 28 с.

УДК 378.4(477.51)09(092)

© Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

© Бібліотека імені академіка М.О. Лавровського

© Музей рідкісної книги НДУ імені Миколи Гоголя

«Народ, що забуває синів і дочок, які й на теренах інших держав залишалися українцями, приречений до забуття. Величні імена відомих особистостей, їхні діяння та зроблене потрібно осягати й пам'ятати – це були і є представники неперевершеної нації. Від того, як знатимемо їх поіменно – залежить наша доля!»

В. Жадько

Ніжинський ліцей. З акварелі О. Б. Візеля. 1830-і рр.

Історія Ніжинської гімназії вищих наук пов'язана з ім'ям князя Олександра Безбородька, канцлера Російської імперії, та його брата, графа Іллі Безбородька. Брати Безбородьки пожертвували для будівництва цього навчального закладу більше 600 тисяч карбованців – колосальну на той час суму. Відкрилася Ніжинська гімназія вищих наук 4 вересня (за старим стилем) 1820 р.

Олександр Безбородько в zenіті своєї потуги. 1792 рік. Портрет роботи австрійського живописця Йоганна Батиста Лампі-старшого.

Безбородько Олександр Андрійович – вихованець Києво-Могилянської академії, наказний полковник Ніжинського козацького полку, державний діяч, дипломат, царедворець, дійсний таємний

радник, державний канцлер, граф, член Російської Академії Наук, почесний член Академії Мистецтв, член Колегії закордонних справ, світліший князь, царський сенатор, канцлер Російської імперії, кавалер ордену Андрія Первозванного, Св. Олександра Невського, Св. Володимира I ступеня, старший брат Іллі Андрійовича Безбородька.

І.А. Безбородько. Портрет роботи художника Д. Г. Левицького, 1810-ті рр.

Безбородько Ілля Андрійович – український шляхтич, генерал-поручик, граф, сенатор Російської імперії, дійсний таємний радник, предводитель санкт-петербурзького дворянства, кавалер ордена Св. Володимира I ступеня, Св. Олександра Невського, Св. Анни I ступеня,

володар прикрашеної алмазами золотої шпаги з написом «за хоробрість», молодший брат Олександра Андрійовича Безбородька, «благорозумный исполнитель его последней воли».

Прізвище «Безбородько» не входить до переліку тих знатних чи героїчних родів, які історично залишаються в усіх на

слуху. Представникам цієї династії довелося утверджуватися в житті виключно завдяки власним якостям і безмежній відданості державній справі, котра для них завжди залишалася на першому місці. Безбородьки самі створювали авторитет,

СВЯТЛ. КНЯЗЬ, ГРАФЫ и ДВОРЯНЕ БЕЗБОРОДКИ. Родъ угасшій.	
<p>1. Яковъ, шляхетскій товарищъ изъ Березана, Переяслав. у. † около 1730. Женился: 1) Потаповна, 2) Аграфья Гуляка 1732.</p> <p>2. Андрей Яковлевичъ, Генеральскій майоръ, р. 1711 † 1750. Жена Екатерина Михайловна Забѣлла, р. 1716 † 1803.</p> <p>3. Семёнъ Яковлевичъ, оуб. Березанскій, а потомъ обоевой Переяславскій . . . . .</p>	<p>4. Александръ Андреевичъ, р. 1747 † 1790. Кавалеръ, сибт. князь . . . . .</p> <p>5. Яковъ Андреевичъ . . . . .</p> <p>6. Милосъ Андреевичъ, грабъ 1756 † 1816. Дѣйств. т. сов., С.-Петербургскій губернскій предводитель дворянства, жена Анна Ивановна Ширва . . . . .</p> <p>7. Графъ Андрей Ильичъ, р. 1783 † 1814. . . . .</p>

дбаючи у першу чергу не про імідж, а про чесне ім'я, що й стало їхньою візитівкою.

Ілля Андрійович Безбородько походив з української шляхетської родини нащадків козацької старшини. Він був сином Андрія Яковича Безбородька, генерального писаря Війська Запорозького, та Євдокії Михайлівни Забіли.

Андрій Якович Безбородько

Євдокія Михайлівна
Безбородько, уроджена Забіла

Події та дати життя І.А. Безбородька

- **16 лютого (27 за н. ст.) 1756 року** народився у родовому маєтку Стольному неподалік від Глухова.
- **У 1771 році** вступив на дійсну військову службу, брав участь у воєнних діях проти турків у 1773 і 1774 роках.
- **Близько 1781 року** взяв шлюб із Ганною Іванівною Ширай.
- **16 лютого 1782 року** народилася донька Любов Іллівна Безбородько.
- **1783 року** народився син Андрій Ілліч Безбородько.

Графиня Ганна Іванівна Безбородько
(ур. Ширай) з доньками, дружина І.А.
Безбородька

Княгиня Клеопатра
Іллівна Лобанова-Ростовська
(ур. Графиня Безбородько),
донька І.А. Безбородька

- **22 листопада 1784** року Олександр Андрійович і його брат Ілля Андрійович Безбородько були зараховані до графського титулу Священної Римської імперії.
- **У 1785 році** отримав чин бригадира, згодом – призначення до головної провіантської канцелярії.
- **У 1790 році** служив під командуванням Олександра Суворова. За виявлені під час штурму Ізмаїла мужність і хоробрість нагороджений орденом святого Георгія 3-го ступеня.
- **Близько 16 грудня 1791 року** народилася донька Клеопатра Іллівна Безбородько.
- **У 1792 році**, після закінчення російсько-турецької війни 1787-1791 рр., отримав в дарунок від Катерини II понад 12 тис. десятин землі на правому березі Бузького лиману (на

Андрій Ілліч Безбородько
(5 грудня 1783 р. – 22 червня 1814 р.)
Портрет Робера Лефевра, 1804 р.

Графиня Любов Іллівна
Кушелєва, (ур. графиня
Безбородько), донька
І.А. Безбородька

- місці сучасного села Парутине). Заселив отримані землі кріпаками з Чернігівщини та інших місцевостей України.
- **2 вересня 1793 року** його було нагороджено прикрашеною діамантами золотою шаблею з написом «За хоробрість».
  - **1795 року** Ілля Безбородько служить у званні генерал-поручика.
  - **5 (16 за н.ст.) квітня 1797 року**, у день коронації, імператор Павло I нагородив його орденом святого Олександра Невського та надав титул: граф Російської імперії
  - **1798 році** імператор Павло призначив І.А.Безбородька дійсним таємним радником та сенатором.
  - **1799 році** пішов у відставку.
  - **19 липня 1805 року** звернувся до царя за дозволом про відкриття в Ніжині «училища вищих наук»

- У 29 липня 1805 році імператор Олександр І нагородив І.А.Безбородька орденом св. Володимира 1-го ступеня – переважно за те, що він пожертвував на заснування Ніжинської гімназії вищих наук будинок із садом, а також видав з цією метою 210 тис. карбованців, призначених його братом Олександром Безбородьком для благодійних справ. І.А.Безбородько зобов'язався й надалі вносити на утримання гімназії по 150 тисяч крб. щороку.
- 4 вересня 1805 року підписаний указ про відкриття в Ніжині Гімназії вищих наук.
- Граф Ілля Андрійович Безбородько мав звання Санкт-Петербурзького губернського очільника дворянства, що було йому «височайше пожалуване».
- 23 березня 1806 року Міністр народної освіти подав на розгляд Головного управління училищ план будівництва Гімназії.
- 15 червня 1815 року помер граф І.А.Безбородько, похований в Олександро-Невській лаврі.

**«Союз братньої взаємної дружби»
(з епістолярної спадщини О.А. Безбородька)**

«Самые полные, самые искренние записки не имеют в себе того выражения истинной жизни, каким дышат и трепещут письма, написанные беглою, часто торопливою рукою. Письма – это сама жизнь, которую захватываешь по горячим следам»
П.А. Вяземський

3 листа Олександра Андрійовича Безбородька до батька Андрія Яковича. 1771 рік, 8 лютого, Ясси

«Теперь осмеливаюсь представить мои рассуждения касательно до Ильи Андреевича. Лета его гораздо уже несовместны с житьем дома без службы, и вам время основать его жребий. Предстоящая компания подает к тому весьма благоприятный случай, ибо она по всем видам не будет многотрудная. От его склонности зависеть будет военными или письменными трудами продолжать свою службу; и он, конечно, найдет способы к произведениям, ибо, кроме что сыщутся такие добрые люди из господ генералов и полковников, которые к его пользе поспособствовать не откажутся, сам его сиятельство не откажется при случае благоприятном оказывать свое благоволение. Здесь есть тысячи способов удобных в меньших чинах производиться далее, и многие из оных, конечно, для него не уклонятся, паче же есть-ли он, избрав труды гражданские, почтится прилежностью и успехами своими приобретать к себе уважение...»

3 листа Олександра Андрійовича Безбородька до батька Андрія Яковича. 1771 рік, 18 листопада, Ясси

«Илья Андреевич, будучи, в 1 день ноября, пожалован в Белозерский пехотный полк адъютантом, отправляется на сих днях в Львов, где полку квартиры назначены. Фельдмаршал рекомендовал его г. Ушакову, который обещал мне все способы употребить к дальнейшему его производству. Я отделил ему экипаж небольшой (поскольку в городе так знатном ни в чем нужды не будет), состоящий из кибитки новой и палуб на 6 лошадях, да и двух верховых... Ему сделан здесь мундир новый и прочия офицерские надобности, а для расхода дано сто рублей... Здесь все благополучно и здорово...»

**3 листа Олександра Андрійовича Безбородька
до батька Андрія Яковича. 1776 рік, 8 квітня, С.-Петербург**

«Мы, впрочем, оба здоровы. Дело Ильи Андреевича оставалось в медлени по неимению вакансии в штате его сиятельства князя Александра Михайловича; но пред Страстною неделю представлено от него в Военную Коллегию об определении его к нему, в открывшееся место генерал-штаб-квартирмейстера чина капитанского; о чем уже в той коллегии и резолюция дана; но за нынешними прздниками не поднесена еще к подписанию его светлости князя Григория Потемкина. Однако сие уже верно. Должность его при фельдмаршале, который всегда здесь в качестве препохвальных, весьма легка и для того тем сходнее, что его сиятельство обещал и впредь о счастии его стараться».

**3 листа Олександра Андрійовича Безбородька
до батька Андрія Яковича. 1779 рік, 18 січня,
з м. С.-Петербург**

«Ея императорское величество вчера благоволила оказать новый знак своей высочайшей ко мне милости пожалованием Ильи Андреевича леб-гвардии в Семеновский полк поручиком. Он теперь летом, если что не попрепятствует, съездить в Малую Россию с тем, чтоб в ноябрь или декабрь возвратиться сюда. Между тем, чтобы он удобнее к службе привычку сделать мог, то я думаю написан будет в роту г. капитана-поручика Судьенкова. Впрочем, настоящее его состояниетем выгоднее, что он если бы премьер-майором в армии находился, не мог бы так скорой и надежной ожидать себе перспективы....»

**З листа Олександра Андрійовича Безбородька до батька
Андрія Яковича, 1779 рік, 28 лютого, С.-Петербург**

«Илье Андреевичу все нужное и приличное по новому его состоянию заготовлено и заготовляется; а потому и не нужна присылка так скоро для него денег. Я всевозможное, с моей стороны, делаю ему пособие, но отнюдь не в намерении вести какой либо и когда бы то ни было расчет. Сие было бы несходственно с союзом братской взаимной дружбы, а всего более для меня, который однажды уже навсегда положил, что если Бог поможет службою моею приобрести когда нибудь стяжание, то не в чью либо, кроме его, обратит то пользу, быв чужд всяких других обязательств, и самага к ним намерения.»

**З листа Олександра Андрійовича Безбородька
до матері Євдокії Михайлівни, 1791 рік, 25 січня,
С.-Петербург**

«Ваше милостивое письмо, от 14 января, я имел честь получить. Знаю, что случившееся с графом Ильею Андреевичем происшествии поразило вас печалью, но слава Богу, что рана его не опасна, так как меня не только приезжие оттуда, но и своеручное его пространное письмо уверяют. Все отдают ему честь, что он в деле толь важном, трудном и кровопролитном, каков был штурм на город Измаил произведенный, имел знаменитое участие... Бог сохранил его живого и отвратил от него всякий дальний вред; а, впрочем, случай сей послужит навсегда к чести его и всего дома нашего...»

**З листа Олександра Андрійовича Безбородька
до матері Євдокії Михайлівни, 1798 рік, 2 березня,
С.-Петербург**

«Граф Илья Андреевич окончил комиссию свою при покойном короле Польском, удостоился отличной высочайшей его императорского величества милости пожалованием его в

действительные тайные советники и сенаторы, с чем вас усердно поздравляю; радуюся, что он с повышением чина освобождается от воинской службы, для домашних его дел невыгодной. Он и графиня Анна Ивановна с детьми здоровы...»

З листа Олександра Андрійовича Безбородька до племенніка Віктора Павловича, згодом князя Кочубея, 1790 рік, 31 грудня.

«Зная, какое вы по родству и дружбе берете участие в жребии брата моего графа Ильи Андреевича, спешу вас уведомить... Я благодарю Бога, что он сохранил его живот, и радуюсь, что он имел случай явить, что не суетно звание военное и генеральское носить...»

***«Благорозумный исполнитель его последней воли»
(заснування Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька)***

Після смерті О. Безбородька єдиним спадкоємцем його величезного статку залишився брат – граф Ілля Андрійович Безбородько. Чимало зусиль Ілля Андрійович доклав до упорядкування величезної спадщини брата Олександра. Становище ускладнювалося тим, що після смерті канцлера в 1799 році не залишилося не тільки спадкоємців, а й яких-небудь виразних розпоряджень або оформленого за всіма правилами заповіту. І це – знаменитий Олександр Безбородько, краще якого ніхто не вмів скласти документи! У паперах покійного була лише єдина записка, згідно з якою кошти канцлера за його бажанням перераховувалися «в пользу богоугодных заведений в продолжении первых пяти лет по 10 тыс. руб., а по истечении этого времени, в течение восьми лет по 20 тыс. руб.».

Палац канцлера О.Безбородька у Санкт-Петербурзі

**Дача І. А. Безбородька в Полюстрово.
Акварель Г.С. Сергеева. 1800 р.**

З історії...

**Портрет Катерини II
(1780 р., худ. Олександр Рослін)**

У 1777 році Катерина II пожалувала село Веркіївку генерал-поручику графу Вітгенштейну. В цей час йому належала також садиба сучасного університету. Але в 1786 році веркіївські землі переходять у власність таємного радника двора її Імператорської величності графу О.А.Безбородька. За ревізією цього часу у Веркіївці мешкало 1399 виборних козаків, козаків підпомічників і 1226 поміщицьких селян. 85 відсотків цих селян належало О. А. Безбородьку.

Вшановуючи його волю, Ілля Андрійович, проте, спочатку привів в порядок справи померлого, оскільки під кінець життя канцлера деякі з його маєтків і земельних володінь прийшли в розлад. А вже потім *«стал обдумувать средства для приведения в исполнение благотворительных намерений»* і радитися з близькими йому людьми: графом В. Кочубеєм – своїм небожем, вихованцем у будинку покійного брата канцлера, який був дуже впливовою політичною постаттю при дворі Олександра І, а також із князем А. Куракіним та О. Судієнком, який був не тільки другом, а й керував його маєтками.

В.П.Кочубей

**3 листа В.П. Кочубея до графа
І.А. Безбородька, квітень 1805 р.**

«Призрение бедных, богадельни, больницы, малые училища везде или есть, или к основанию назначены; ... что как Малороссия университета не имеет, да и дворянские училища, на коих в обеих губерниях до миллиона дать хотели, состояться не могут, были не сообразны общей системе, для училищ принятой, то существенная польза для края сего быть может, если Вы соорудите подобное заведение... Смею только

просить Вас, чтобы, если Вы на что-либо решитесь, то чтобы уже по возможности не умалять назначений Ваших, и лучше уже ничего не предпринимать, нежели сделать что-нибудь не полное. Город весь говорит уже о пожертвовании вашем... Я осмеливаюсь также припомнить, чтобы прислан был при письме вашем и план дому вашего и саду в Нежине. Место сие так хорошо, что в здешнем холодном климате покажется оно раем небесным. Я признаюсь, что и сам я был прельщен оным в проезде в чужие края, и теперь удивляюсь, как в Малой России такой сад аглицкий есть».

Результатом цього листування й нарад стало звернення Іллі Андрійовича до імператора Олександра І, датоване 19 липня 1805 р., з проханням про відкриття навчального закладу в Ніжині:

***«После смерти покойного брата моего, князя Безбородко, нашел я в бумагах его записку, в коей означено желание, чтоб из доходов его имени вносимо было в воспитательный дом.
1. В продолжение первых пяти лет, по смерти его, по 10 000 рублей.***

Портрет Олександра I, невідомий художник, початок XIX століття.

2. По истечении сего времени, чрез восемь лет, по 20 000 рублей... Желая исполнить оное в точности и обратить его пожертвование наиболее полезнейшим образом для общества, я купно рассуждал, что нигде удобнее оно употреблено быть не может, как в Малороссии, отчизне моего покойного брата... Я

сужу, что всего удобнее и с видами Вашего Императорского Величества к распространению просвещения сообразнее быть может, устроить в Малороссии, на счет сего пожертвования, училище высших наук, которое здесь еще не существует и от которого можно ожидать великой пользы, как для всех, так и особливо для тех неимущих дворян и другого состояния молодых людей, кои по скудости своей не могут иметь достаточных способов к образованию себя... При пожертвовании сем... испрашиваю: 1. Чтоб училище сие устроено было в Нежине, на месте уступаемом мною.

2. Чтоб оно наименовано было: Гимназия Безбородко высших наук».

Імператор Олександр I схвалив патріотичний внесок та написав: «Быть посему, а училищу именоваться Гимназиею высших наук князя Безбородко».

23 березня 1806 р. міністр народної освіти подав на розгляд Головного управління училищ «план строения» Гімназії вищих наук князя Безбородька. Він був схвалений, і після його затвердження вручений І.А. Безбородьку, який бажав здійснити будівництво за своїм розпорядженням і головним наглядом.

**Кушелєв-Безбородько Олександр
Григорович (4.09.1800-18.04.1855)**
меценат, державний діяч, перший почесний
попечитель Ніжинської гімназії вищих
наук кн. О.Безбородька

В.П.Кочубей запросив зробити проєкт будинку гімназії в Ніжині архітектора Луїджи Руска, з яким був особисто знайомий. Але для зведення приміщення треба було мати й досвідченого будівничого. Таким виявився архітектор 12 класу Іван де Лукіні.

Після цього почалось будівництво. Гімназія зводилась на болотяному місці і вимагала важкої ручної праці. Поряд протікала річка Остер. Її береги у 1808-1812 роках укріпили дерев'яними колодами. Було здійснено низку інших заходів, щоб понизити рівень води на будівельному майданчику. А для фундаментів використали дубові палі (нібито 900 штук). «Дикий камінь» завозили з Новгород-Сіверського. Доставляли його по річці Десні, а вивантажували на пристані у селі Кладьковка. На будівництві трудилися кріпаки І.А.Безбородька з містечок Веркіївки та Носівки.

29 грудня 1809 р. І.А. Безбородько сповістив міністра народної освіти П.В. Завадовського, що будівництво йде з повним успіхом, і він просить дозволити відкрити при гімназії приміщення ще для 60-ти пансіонерів, незалежно від тих 24-х, які повинні утримуватись з прибутків, ним же визначених.

На жаль, І.А. Безбородько не дожив до відкриття гімназії. Він помер у Санкт-Петербурзі 3 червня 1815 р., назавжди увічпивши *«имя свое не только в возрожденной им к новой умственной жизни Малороссии, но и в целой России»*. Так справа будівництва перейшла до онука Іллі Андрійовича – Олександра Кушелєва-Безбородька. У графа залишилися дві

дочки. Одна була дружиною князя А.Я. Лобанова-Ростовського. Інша – Любов Іллінічна Безбородько (1782-1802) була в шлюбі за адміралом графом Григорієм Григоровичем Кушелевим. Згодом у останнього подружжя й народився син Олександр Григорович, який став найближчим спадкоємцем за чоловічою лінією графа Іллі Андрійовича. Пізніше, але ще за життя батька його, Олександрю Григоровичу *«повелено было именовным Высочайшим указом называться впредь графом Кушелевым-Безбородко, во уважение к отличному служению покойного князя Безбородко, на пользу и славу отечества всю жизнь посвятившего, дабы знаменитая заслугами фамилия сея с кончиною последнего в роде не угасла, но паки обновясь, пребыла навсегда в незабвенной памяти российского дворянства»*.

**4 вересня (за старим стилем) 1820 р. відкрилася
Ніжинська Гімназія Вищих Наук.**

Надгробок О.А. Безбородьку в Олександро-Невській лаврі у С.-Петербурзі та скульптурний пам'ятник роботи Жана Домініка Рашетта й архітектора Миколи Львова. Напис на постаменті: «Поставил сей памятник благодарный брат граф Илья Безбородко 1803»

Ілля Андрійович Безбородько похований у Санкт-Петербурзі в Олександро-Невській лаврі. За віттарем на зовнішній стіні вміщено наступний напис: **«Графу И.А. Безбородко, погребенному в сем храме, за левым клиросом, до построения еще оною, против гроба брата его, канцлера светл. князя А.А. Безбородко, коего прах покоится там же за стеною»**

Із «Записки» графа І.А. Безбородька від 20 серпня 1805 р.:

«Для меня всего лестнее, чтобы память сего моего подвига осталась в потомстве»

*Вдячна пам'ять нащадків
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя*

Пам'ятник І.А. Безбородьку (погруддя в античному стилі, був знайдений на початку 90-х років ХХ ст. у Київському музеї російського мистецтва). Завдяки зусиллям ректора Ф.С.Арвата відреставрований і встановлений поруч із безбородьківським корпусом Ніжинського педагогічного інституту імені М.Гоголя

**Герб князя О.А. Безбородька.
Девіз: «Працею і старанням» на
фронтоні університету**

З історії...

У 1875 році юридичний ліцей було реорганізовано в історико-філологічний інститут. Контингент студентів і учнів класичної гімназії значно збільшився. Не вистачало аудиторій. Ось тому в 1876 р. надбудували третій поверх над центральною частиною будівлі інституту та влаштували відкриту терасу, огорожену ґратами. Директор історико-філологічного інституту професор М.О. Лавровський і почесний попечитель граф А. Мусін-Пушкін вирішили увічнити пам'ять князя О.А. Безбородька – спорудити на фронтоні новозбудованого третього поверху зображення його фамільного гербу. 18 липня 1878 року в інститут надійшло розпорядження про затвердження кошторису на встановлення герба. Герб князя Безбородька було встановлено у 1878 р. на фронтоні третього поверху, який був складовою частиною архітектурного ансамблю історико-філологічного інституту та не тільки увічнював пам'ять фундатора, але й відігравав роль важливого виховного фактору, оскільки у багатьох поколіннях студентів викликав почуття гордості за приналежність до одного з найстаріших навчальних закладів України. Архівних даних про це немає, але цілком вірогідно, що він був демонтований у 20-х рр. ХХ століття.

Бібліотека Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**ЛІТОПИС ІСТОРІЇ БІБЛІОТЕКИ
НІЖИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ**

НІЖИНСЬКА ГІМНАЗІЯ ВИЩИХ НАУК КНЯЗЯ БЕЗБОРОДЬКА (1820–1877)

Перший книжковий фонд бібліотеки утворився від онця І.А. Безбородька, почесного почесного члена Г.у.н.і. М.Г. П.І. Васицького. Він розгорнув Г.у.н.і. М.Г. П.І. Васицького в літності 1877 року, переїздивши класическу французьку гімназію Безбородька – 206 томів вибраних класических творів – бібліотеку організував на старійшій основі Г.у.н.і. М.Г. П.І. Васицького. У процесі Г.у.н.і. М.Г. П.І. Васицького він писав, що «...книжковий фонд бібліотеки розширюється з безсумнівною поштивою увагою і поштивою поштивою... на класическу гімназію М.Г. П.І. Васицького, поштивою в, по штивою поштивою...».

Наступний внесок 677 томів зробили приватні особи у 1880 році. Урну поштивою 106 томів.

Іван Андрійович БЕЗБОРОДЬКО   Іван Андрійович БЕЗБОРОДЬКО   Олександр Григорійович БЕЗБОРОДЬКО

*Музей рідкісної книги імені
Г.П. Васицького у Ніжинському
державному університеті
імені Миколи Гоголя*

Книги російської та європейської літератури XVIII – поч. XIX ст. з родинної бібліотеки Безбородьків, що були подаровані меценатом та почесним попечителем графом О.Г. Кушелевим-Безбородьком з нагоди відкриття Гімназії вищих наук в Ніжині у 1820 році (Музей рідкісної книги бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.)

Монограма І.А. Безбородька на книгах з його бібліотеки

Є всі підстави вважати, що ця монограма належить саме графу Іллі Андрійовичу Безбородьку. Цей висновок

підтверджує виявлення аналогічних монограм на посуді з маєтку Безбородьків. Чотири літери – «С, І, А, В», які розшифровували як «Граф Ілля Андрійович Безбородько» (де «С» -

Тарілка, з фарфорового столового сервізу, що належить графу І.А. Безбородьку з монограмою «СІАВ»

«comes», «comte», що в перекладі з лат. і фр. – «граф»). Можливо, вензель був складний (належав не одній персоні і буква «А» відповідала імені дружині І. Безбородько – Ганні Іванівні, уродженої Ширай (ім'я по-батькові якої також співвідноситься з ініціалами на посуді). Буквам на вензелі відповідають ініціали сина графа – Андрія, цілком ймовірно, що сервіз був замовлений в честь появи довгоочікуваного спадкоємця, рік народження якого збігається з датою виготовлення сервізу (1784 р.). Таким чином, власниками сервізу логічно вважати сім'ю І. А. Безбородька.

"...как соответственно волѣ покойного брата моего, так и по собственному усердню моему къ общему благу, всеподданнѣйше испрашиваю: чтобѣ училище сие било достроено въ городѣ Нѣжинѣ на мѣстѣ, уступаемомъ мною и чтобѣ оно наименованор было: "Гимназия Высшихъ Наукъ".

И.А. Безбородко
19 июля 1805 г.

ИМЯННАЯ ВЫСОЧ. ПОВЕЛЕНІЯ.
БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ
МЫ АЛЕКСАНДРЪ ПЕРВЫЙ

Музей історії
Ніжинської вищої школи

ДЛЯ МЕНЯ
ВСЕГО ЛЕПШЕЕ.
ЧТОБЫ
ПАМЯТЬ СЕГО
МОЕГО ПОДВИГА
ОСТАЛАСЬ
В ПОТОМСТВЕ"
А БЕЗБОРОДЬКО

*З того часу й понині, як немеркнучу суть,
Безбородьків дарунок – білим лебедем звуть.
З того часу й понині, крізь негоди століть,
Храм науки у Ніжині монолітом стоїть*

Т. Пінчук

Використана література:

1. *Письмо графа Ильи Безбородко с резолюцией Александра 29 июля 1805 года об основании Гимназии Высших Наук // Периодическое сочинение о успехах народного просвещения. – 1805. – № XIII. – С. 46–51.*
2. *Рескрипт Графу Безбородко с изъявлением Высочайшаго благоволения за его пожертвование в пользу Нежинской Гимназии // Периодическое сочинение о успехах народного просвещения. – 1810. – № XXVII. – С. 337–338.*
3. *Отношение Графа Безбородки к Министру народного просвещения о вышеозначенном пожертвовании для Нежинской Гимназии // Периодическое сочинение о успехах народного просвещения. – 1810. – № XXVII. – С. 338–339.*
4. *Светлейший князь Александр Андреевич Безбородко (1765–1799) // Терещенко А. В. Опыт обозрения жизни сановников управлявших иностранными делами в России. – Санкт-Петербург, 1837. – Часть II. Канцлеры. – С. 166–197.*
5. *Безбородко Илья Андреевич // Бантыш-Каменский Д. Н. Словарь достопамятных людей русской земли. – Санкт-Петербург, 1847. – Часть I. А-Д. – С. 167–170.*
6. *Толбин В. Граф И. А. Безбородко // Лицей князя Безбородко. – Санкт-Петербург, 1859. – С. 43–46.*
7. *Учреждение Гимназии высших наук в городе Нежине. Письма графа В. П. Кочубея. 1805 г. // Русская старина. – 1870. – № 9. – С. 298–304.*
8. *Григорович Н. Канцлер князь Александр Андреевич Безбородко в связи с событиями своего времени. – Санкт-Петербург : Тип. В. С. Балашова, 1879. – Том I. 1747–1787 гг. – XVIII, 649, IV, [8] с.*
9. *Толбин В. Граф И. А. Безбородко // Гимназия высших наук и лицей князя Безбородко. – 2-е изд. – Санкт-Петербург, 1881. – Отд. 1. – С. 154–157*
10. *Безбородко (Безбородко Илья Андреевич) // Энциклопедический словарь / Ф. Брокгауз, И. Ефрон. – Санкт-Петербург, 1891. – Т. III. – Стб. 269–270.*

11. Светл. князь, графы и дворяне Безбородки // Милорадович Г. А. Родословная книга Черниговского дворянства. – Санкт-Петербург, 1901. – Т. II, Ч. 5. – С. 6.

Електронні ресурси:

Знаменитые династии России : еженед. изд. – Москва : Де Агостини, – 2016. – Вып. 111 : Безбородко и Кушелевы-Безбородко. – 32 с. : цв. ил. – Загол. з екрана. URL:

https://psv4.userapi.com/c834504/u108573978/docs/d16/8743d4fc9fce/Znamenitye_dinastii_Rossii_111_Bezborodko_i_Kushelevy-Bezborodko.pdf?extra=o55ow11gEsEZ1y0GhOTLySGzfMu6Vh7Pg2jIcbqCgE829J98IDn2jy

[FJGkaaPl9KbWImww6BNZVmdQ2SgYyUiizkXa0V0PIPK0mG296avbdnTdyFV_sILrhT0PoZHtOERwvaJvNCUUOQg](https://psv4.userapi.com/c834504/u108573978/docs/d16/8743d4fc9fce/Znamenitye_dinastii_Rossii_111_Bezborodko_i_Kushelevy-Bezborodko.pdf?extra=o55ow11gEsEZ1y0GhOTLySGzfMu6Vh7Pg2jIcbqCgE829J98IDn2jyFJGkaaPl9KbWImww6BNZVmdQ2SgYyUiizkXa0V0PIPK0mG296avbdnTdyFV_sILrhT0PoZHtOERwvaJvNCUUOQg)

Безбородько Ілля_Андрійович. – Загол. з екрана. URL:

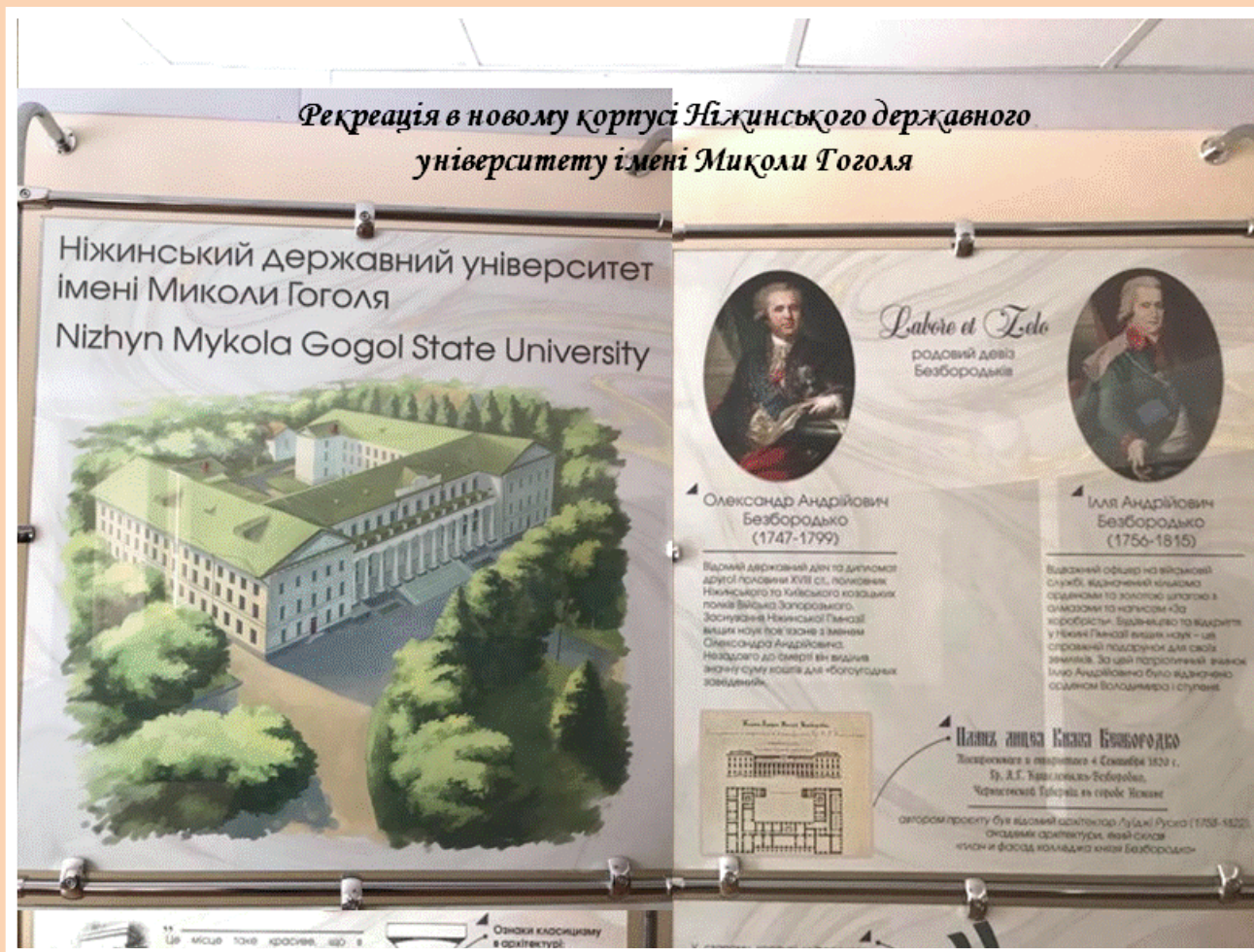
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%86%D0%BB%D0%BB%D1%8F_%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

Олександр Андрійович Безбородько. – Загол. з екрана. URL:

[.https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80_%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80_%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87)

Михальський Е. Н., Самойленко Г. В. Основание Гимназии высших наук князя Безбородко в Нежине // Література та культура Полісся. – Ніжин, 1990. – Вип. 1: Ніжинська вища школа. – С. 6.–35. URL:

<http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/417>

Унікальне просвітницьке видання "Bibliothèque Universelle Des Dames", яке видавав у 1786-1788 французький просвітник та філософ Мішель Монтень. З бібліотеки Безбородьків (Музей рідкісної книги НДУ імені Миколи Гоголя)

